

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Balijská komunita v muslimském prostředí na Východní Jávě

Balinese community in muslim environment in East Java

OLMOUC 2020 Natálie Wolfová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Michaela Budiman, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci, dne 24. 6. 2020

Podpis

Anotace

Počet stran: 52

Počet znaků: 79 959

Počet titulů použité literatury: 15

Počet příloh: 3

Klíčová slova: komunita, hinduismus, Východní Jáva, rituály

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem islámu na zvyky a rituály balijské komunity, která obývá město Surabaja na Východní Jávě, kde tvoří populace muslimů více než 80 % obyvatel. Práce se zaměřuje na vybrané balijské hinduistické rituály, zvyky a svátky a jejich rozdílné praktikování v muslimském prostředí.

Teoretická část se zprvu zabývá stručnou historií islámu a hinduismu. Dále se zaměřuje na jednotlivé důležité hinduistické zvyky a rituály praktikované na Bali, taktéž jako na muslimské zvyky a rituály praktikované na Východní Jávě.

Praktická část je založená na dotazníku a rozhovory s členy balijské komunity o jejich každodenním životě v muslimském prostředí, jejich práci a rovněž praktikování jejich zvyků a rituálů ovlivněných islámem. V neposlední řadě se zabývá koexistencí hinduismu a islámu - konkrétně jak islám ovlivňuje balijskou komunitu ve zkoumané oblasti.

V závěru práce budou předloženy interpretované dotazníky z terénního výzkumu.

Ráda bych zde moc poděkovala své rodině za podporu a hlavně paní PhDr. Michaele Budiman, PhD. za její trpělivost a cenné rady, díky kterým jsem mohla dokončit tuto bakalářskou práci.

Obsah

Seznam grafů	8
Úvod	Chyba! Záložka není definována.
3. Metodologie a metodika výzkumu	10
3.1 Cíl	10
3.2 Výzkumná strategie.....	10
3.3 Průběh výzkumu	10
3.4 Výzkumné otázky	11
3.5 Metody získávání dat	11
Teoretická část:	11
4. Islám.....	11
4.1 Stručná historie islámu v Indonésii.....	12
4.2 Modlitby.....	15
4.3 Svátky a rituály	16
4.4 Muslimské zvyky a rituály na Východní Jávě.....	17
5. Hinduismus.....	18
5.1 Stručná historie hinduismu	19
5.2 Hinduistické zvyky a rituály na Bali.....	21
5.3 Pohřební a posmrtné rituály.....	22
5.3.1 Ngaben.....	22
5.3.2 Médium <i>dasaran</i>	25
5.4 Modlitby.....	27
5.5 Svátky a rituály	28
5.5.1 Nyepi.....	28
5.5.2 Melasti	29
5.5.3 Odalan	30
5.5.4 Rodinné rituály	31
Praktická část.....	32
6. Průběh terénního výzkumu	32
6.1 Metody dotazování	33
6.1.1 Výběr respondentů	33
6.1.2 Dotazník	33
6.1.3 Rozhovor	34
6.2 Vyhodnocení výzkumu	35

6.2.1	Analýza odpovědí na výzkumné otázky	36
7.	Závěr	42
	Resumé	44
	Seznam pramenů	45
	Seznam obrázků	46
	Seznam příloh	52

Ediční poznámka

Cizojazyčné zdroje v této práci byly přeloženy autorem práce. Zdroje jsou uvedeny dle citační normy ČSN ISO 690.

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví respondentů

Graf 2: Věk respondentů

Graf 3: Délka pobytu

Graf 4: Zkušenosti s diskriminací

Graf 5: Soužití náboženství

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem islámské kultury na balijskou komunitu žijící na Východní Jávě, konkrétně ve zkoumaném městě Surabaja. Jejím hlavním cílem je zjistit, zda je podle Balijsců žijících v muslimském prostředí možné bezproblémové soužití těchto rozdílných náboženství a jaké zažívají nejčastější problémy při aklimatizaci na takovéto prostředí. V neposlední řadě si klade za cíl odpovědět na výzkumné otázky položené formou dotazníku a několika rozhovorů týkajících se každodenního života v balijské komunitě. Téma si autorka zvolila na základě zájmu o rituály praktikované v balijském hinduismu. Vzhledem k tomu, že absolvovala šestiměsíční pobyt na Východní Jávě, se rozhodla pro terénní výzkum právě na téma balijské komunity žijící v tomto místě, hlavním městě této provincie. Práce je rozdělena na dvě části — teoretickou a praktickou. Teoretická část čerpá informace z dostupných tištěných a elektronických zdrojů. Praktická část se následně skládá z vyhodnocení výzkumných otázek vztahujících se k dané problematice podaných ve formě dotazníku a rozhovorů.

V teoretické části se zprvu práce věnuje stručné historii příchodu islámu a posléze hinduismu do Indonésie a jejich rozšíření po celé zemi, aby se čtenáři nastínila situace těchto dvou náboženství. Zabývá se dále konkrétními vybranými rituály praktikovanými Balijsci, které jsou považovány za jedny z nejdůležitějších a nejzajímavějších. V komunitě Balijsců v Surabaje žije tisíce lidí; práce se tedy také zabývá tím, jak moc jsou ovlivněny dané rituály v muslimském prostředí, zda jsou praktikovány jiným způsobem, a jakým. Následně se v této práci autorka zaměřuje také na vybrané muslimské zvyky a rituály. Cílem těchto částí teoretické práce je následné vyhodnocení situace balijské komunity, ovlivněné rozdíly v náboženství.

Praktická část naopak popisuje osobní zkušenosti autorky získané při pobytu a přináší analýzu uskutečněných rozhovorů a dotazníku na téma aklimatizace na muslimské prostředí. Dále autorka popisuje bližší seznámení s obyvateli balijské komunity a cenné zkušenosti, které byla schopna díky nim získat při návštěvě jediného hinduistického chrámu v Surabaje. Celý průběh této návštěvy je zdokumentován na fotografiích, které jsou součástí této práce. Závěr se zabývá konečnou analýzou dat získaných z rozhovorů a dotazníku, u kterého jsou za účelem analýzy otázky jednotlivě rozebrány.

3. Metodologie a metodika výzkumu

3.1 Cíl

Balijský hinduismus má velké množství zvyků a rituálů, které jsou podporovány náboženskou mytologií. O to větší to v nás vzbuzuje zájem poznat tuto kulturu, která dominuje na ostrově Bali, obklopeném islámem. I přes očividné rozdíly v kulturách muslimů a hinduistů se celá řada Balijských stěhuje z ostrova za různými účely a opouštějí své domovy a zázemí. Cílem této práce je zjistit, jaké zažívají nejčastěji potíže po přestěhování se a jak konkrétně je tato změna prostředí ovlivňuje, co se týče jejich zvyků a praktikovaných rituálů.

3.2 Výzkumná strategie

Vzhledem k vybranému tématu mé bakalářské práce a zkoumanému fenoménu jsem se rozhodla pro získávání informací a dat aplikovat kvalitativní přístup. J. Creswell (Hendl 2016, s. 46) tento přístup definuje takto: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ Pro tento druh výzkumné strategie je tedy důležitá kombinace několika typů výzkumných metod, je možné pozměnění či doplnění výzkumných otázek v průběhu zkoumání i při konečné analýze získaných dat, a také je charakteristický menší počet respondentů a zkoumání daného fenoménu v přirozeném prostředí.

3.3 Průběh výzkumu

Práce je rozdělená na dvě části, a to na teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou použité informace a data z volně přístupných relevantních elektronických zdrojů a z tištěné literatury. Praktická část pak přináší analýzu výzkumu na základě dat a informací získaných z položených výzkumných otázek respondentům. Pro vypracování této bakalářské práce jsem si stanovila několik kroků:

1. Vypracovat teoretickou část na základě dostupné elektronické a tištěné literatury

2. Vymezit si cíle a výzkumné otázky
3. Zvolit si vhodnou metodu a poté na jejím základě provést terénní výzkum
4. Provést analýzu výsledků výzkumu a jejich shrnutí

3.4 Výzkumné otázky

S ohledem na cíle této bakalářské práce jsem formulovala níže uvedené otázky tak, aby odpovídaly zadaným cílům této práce:

1. Jaký je profil lidí z balijské komunity žijících na Východní Jávě?
2. Jaké jsou hlavní důvody k přestěhování se a opuštění tak své komfortní zóny?
3. Jak zvládají respondenti aklimatizaci na nové prostředí?
4. Jak ovlivňuje islám balijskou komunitu v ohledu praktikování rituálů?

Tyto otázky jsou v práci ještě obohaceny dalšími doplňujícími otázkami, které pomáhají k výslednému vyhodnocení a získání dat.

3.5 Metody získávání dat

Pro vypracování praktické části této práce jsem zvolila k získání potřebných informací formu dotazování. Ke zjišťování dat k tématu balijské komunity na Východní Jávě jsem využila dvě formy dotazování, a to pomocí dotazníku a rozhovoru. Rozhovor jsem vedla polostrukturovaným způsobem, kdy jsem měla dopředu připravené otázky, ale na základě odpovědí jsem občas otázky rozšířila o nějaké doplňující za účelem lepšího porozumění. Druhá forma byla pomocí dotazníku, který jsem vypracovala online a zaslala respondentům z balijské komunity v elektronické podobě. Otázky v dotazníku byly podobné jako předpřipravené otázky k rozhovoru, nicméně rozhovory obsahují, jak už bylo zmíněno, rozšiřující otázky.

Teoretická část:

4. Islám

V porovnání s hinduismem má islám relativně málo rituálů a praktik, avšak i toto minimum je pro jeho vyznavače nesmírně důležité. Umožňují jim si dobře pamatovat historii, posílit přesvědčení o své víře a nabýt tak větší oddanosti vůči ní. Islám stojí na

pěti základních pilířích (*Muslim rituals and practices*, 2016), což je pět náboženských povinností, které se od každého muslima očekávají. Prvním z nich je *šahada* — muslimské vyznání víry, které člověk pronáší, když se stává muslimem. Tím je: “Neexistuje žádný jiný bůh než Alláh a Muhammad je jeho prorokem”. Druhým pilířem je rituální modlitba *salat*, třetím pilířem je náboženská daň *zakát* určená k dobročinné pomoci. Čtvrtým pilířem je půst *saum* během měsíce ramadánu, a pátým pilířem je pouť *hadždž* do Mekky — posvátného místa islámu, kam se od muslima (jestliže na to má finance) alespoň jednou za život očekává, že dojde. Každý muslim, který se rozhodne tuto cestu vykonat, by měl mít dostatek financí na celou dobu pouti. Zároveň by se měl postarat o zajištění osob, které jsou na něm závislé.

V současné moderní Indonésii, kde 90 % jejích obyvatel jsou muslimové, je největší muslimská populace na světě. Protože v minulosti v jihovýchodní Asii převládal buddhismus a hinduismus, mnoho forem praktikovaného islámu v Indonésii kombinuje (díky této bohaté náboženské minulosti země) animistické, buddhistické či hinduistické prvky. Tímto vytváří islámskou víru, která vypadá jinak než ta ortodoxní jako na Blízkém východě. (*Islam in Indonesia*, 2018) S více než sedmnácti tisíci ostrovy se indonéské islámské variace liší nejen od ostatních zemí, ale také od místa k místu na vlastní půdě.

4.1 Stručná historie islámu v Indonésii

První fáze (7.–12. století), kdy islám poprvé vstoupil do povědomí v souostroví právě v 7. století, byla výsledkem komerčních kontaktů mezi přímořskými regiony Indického oceánu. Tam probíhal obchod mezi západní a východní Asií, kde právě muslimové – Arabové a Peršané – byli největší obchodníci s Indií, východní Afrikou, Indonésií a Čínou. Záznamy z roku 877 (Ahmed, 2012a) říkají, že již v tomto roce byla v Číně usídlená kolonie zhruba dvou set tisíců muslimů. Nicméně dále následovalo povstání, kvůli kterému byli nuceni uprchnout, a posléze se rozptýlili po západním pobřeží Malajského poloostrova. Díky tomu, že se po tomto přesunu usídlili a žili vedle sebe, později velký počet Malajců přijal islám jako jejich hlavní náboženství, a rozšířil se tak i do Indonésie. Tento moment můžeme považovat za vrchol klasické islámské civilizace.

Kolem 12. století začal islámský svět procházet velkou přeměnou. Před rokem 1100 byla islámská civilizace expanzivní a kladla velký důraz na právo šaría.⁶ Během období transformace mezi lety 1100–1500 se islám rozšířil na celé území Indonésie a Malajsie, kde právě dominoval spirituální islám. Ten se více soustředil na samotnou duši než na vykonávání rituálů. Rozšíření islámu po Indonésii trvalo asi čtyři sta let, geograficky začínaje od ostrova Sumatra. Prvním vládcem, který přijal islám na severní Sumatře, byl Johan Shah – v roce 1204, ale bylo to až za vlády sultána Malika al Saleha – v roce 1297, kdy islám výrazně posílil vliv. (Ahmed, 2012b)

Ve 14. a 15. století byla Jáva sídlem mocného hinduistického království Madžapahit, jehož hlavní oporou byl obchod s kořením a zemědělství. Království Madžapahit tedy dominovalo Jávě a jejímu obchodu a místní rádžové⁷ a velitelé, kteří měli pod kontrolou přístavy, platili daně vládci Madžapahitu. Nicméně jak obchodu mezi souostrovím a muslimským světem přibývalo, tito rádžové a velitelé shledali výhodnějším sblížit se a utužit vztahy s muslimskou Indií a západní Asií raději než s místním vládcem Madžapahitu. To později vedlo k oslabení politických vazeb s centrální politickou mocí, a rádžové a velitelé konečně přijali islám. Znamenalo to pro ně velké výhody v obchodování a také bratrství. Nakonec postupem času se Madžapahitský dvůr sám ocitl pod vlivem islámu, a v roce 1450 tam byl již dominantním náboženstvím.

Můžeme pozorovat, že tento způsob šíření a přijímání náboženství na Jávě byl úplně jiný, než bývalo v historii zvykem, totiž místo prvotní konverze vládce, kterého v tom musel poté lid následovat, se to odehrávalo na ostrovech úplně obráceně – byl to právě lid, který konvertoval jako první, a až poté následoval vládce. Čím více Javánců přijalo islám, tím více se vládci Madžapahitu museli přizpůsobit vůli lidu, to znamená přijmout islám, splnit požadavky a uznat zákonitosti, které byly osvojeny běžnou populací.

V období mezi lety 1500–1950 nastalo upevňování islámu. To se projevovalo například tím, že v 17. století (1693) byl přeložen Korán do malajštiny. Je důležité také zmínit, že město Aceh na severu Sumatry se mohlo pyšnit následnictvím čtyř muslimských královen (1641–1699). Vládly většině ostrovů patřících k Sumatře a také částem Jávy, avšak přinesly hlavně hrdost a čest ženám islámu. (Ahmed, 2012c)

---

⁶ Systém islámského náboženského práva odvozený zejména z Koránu.

⁷ Níže postavený panovník v Asii.

Byly podniknuty také velké kroky směrem k vývoji kultury a literatury. V Indonésii a Malajsií se díky tomuto náboženskému převratu proměnil malajský jazyk – byla vytvořena nová abeceda, která usnadnila předčítání Koránu. Dále nově vzniklá arabská slova obohatila jazyk jako takový. Díky tomu se rozšířilo bádání v několika oblastech, jakými byla například filosofie, teologie nebo věda. Jazyk sám o sobě prošel velkou změnou, a do 16. století se malajský jazyk stal společným nositelem výrazů všech Malajců v Indonésii, Malajsií a Filipínách. Nahradil tak starou javánštinu, a stal se také médiem pro propagaci nové víry napříč ostrovy.

Třetí fáze byla ovšem také hlavně poznamenaná Evropany, a to prvotním příchodem Portugalců v roce 1512. V té době silou obsadili obchodně důležitý průliv Malakka, což vyústilo v nucenou migraci místních učenců na jiné ostrovy. Na druhou stranu to ale zjednodušilo další šíření islámu.

Po nich se v regionu objevili Španělé, kteří byli stejně nemilosrdní jako Portugalci, ale na rozdíl od nich byli mocnější. V roce 1564 Filipíny padly Španělům, kteří představili inkvizici⁸ v souostroví a začali proces nucené konverze. Odpor muslimů nakonec úspěšně zabránil španělskému posunu k severním ostrovům. Tyto invaze Portugalců a Španělů zastavily šíření islámu směrem na sever, a zpomalily také jeho postup do Vietnamu a Indočíny.

V 17. století se objevili Nizozemci, kteří nahradili Portugalce jako hlavní koloniální moc na Dálném Východě. Byli opět stejně krutí a nemilosrdní jako Portugalci a Španělé. Vedli například války s Malajci, zajali spoustu vězňů a odváželi je až do daleké jižní Afriky. Mezi těmito vězni byla ovšem spousta vzdělaných šejků, kteří pak představili islám v jižní Africe.

V 18. století bylo přijetí islámu v Indonésii téměř dokončeno. Malajci a Indonésané našli díky této nové víře zdroj a podměty národní soudržnosti, ale také univerzální solidaritu. V druhé části 19. století padly státy souostroví jeden po druhém Nizozemcům a Britům (ti upevnili jejich moc v Indii v osmnáctém století a dále okupovali Malakku na začátku devatenáctého století). V rámci snahy a úsilí o nezávislost představovala malajština společné pouto pro lidi z Indonésie a Malajsie. Islám byl hlavním prostředkem a snahou o vyjádření touhy po svobodě. Tento boj sám o sobě byl hnací silou k upevnění

---

⁸ Právní instituce španělských/portugalských panovníků a katolické církve, která se vypořádávala s kacířstvím.

vlivu islámu, který se dál rychle šířil. S nástupem 20. století se stalo celé souostroví muslimským, a to kromě ostrova Bali a izolovaného státu Singapuru. (Ahmed, 2012d)

Hinduističtí a budhističtí vládcí v Indonésii přijali islám a na oplátku se stali nositeli nové víry. Lid měl přívětivý vztah ke svým vládcům, což vedlo k proniknutí nových idejí a myšlenek – islám se proto stal národním náboženstvím na ostrovech od prvních dnů jeho představení. Protože většina populace byla animistická a náboženskou převahu měl hinduismus, bylo tak pro náboženství jako je islám jednodušší změnit pohled na svět lidem, kteří byli přirozeně duchovní a otevření.

4.2 Modlitby

Nejznámější muslimskou praktikou je rituální modlitba *salat*, která se provádí pětkrát denně, a to za úsvitu, v poledne, odpoledne, při západu slunce a večer. Jak už bylo zmíněno, je to jeden z pěti pilířů islámu. Při modlení člověk klečí na rohoži, která je vždy umístěna ve směru svatyně v Mekce. Pro muslimy je běžné modlit se i individuálně, ale spíše je uvidíte ve skupince, jelikož to pro ně má větší význam. Hlavní modlitba týdne se koná v pátek v poledne, kdy je v mešitách velké množství lidí.

Před samotnou modlitbou začne muezzin⁹ svolávat k modlitbě z minaretu mešity, což se nazývá *adzan*. V dnešní době je už možné poslouchat svolávání k modlitbě i přes rádio nebo televizi.

Každému modlení vždy předchází rituální omývání obličeje, rukou a nohou. U mešit jsou běžně zabudována koryta na vodu společně s kohoutky za účelem právě tohoto omývání. V těchto místech se opět u větších mešit tvoří fronty. Pokud však někde není k dispozici voda, je možné ji nahradit pískem.

Modlitba začíná tak, že člověk stojí vzpřímeně ve stoje, a následně se postupně přes různé jednoduché pohyby dostane do klečící polohy. Každá pozice je jasně daná konkrétními recitacemi, které předčítá vůdce modlitby (*imám*). Modlitby obsahují oslovování Boha, recitace Koránu a požehnání Proroka Mohameda. Nakonec se *salat* uzavírá pozdravem “Mír s tebou”, který člověk říká, i když se modlí sám. (*Salat*, 2017) Kromě pravidelných modlitebních časů jsou také individuální modlitby, které nejsou povinné, ale zcela doporučované. Ty se odehrávají v noci zhruba kolem třetí až čtvrté ráno.

---

⁹ Člověk, který svolává k modlitbám.

Když člověk cestuje po Indonésii, všimá si, že kamkoliv vkročí, tam je k dispozici jedno konkrétní místo s rohoží, které je určeno k modlení. Není ani výjimkou situace, když jdete například na toalety, a vedle umývárny zrovna člověk klečí a modlí se.

4.3 Svátky a rituály

Jak už bylo řečeno, islám má ve srovnání s ostatními náboženstvími poměrně málo svátků, které jsou právě tím pro muslimy velmi důležité. Většina jich buď připomíná události spojené s prorokem Mohamedem, nebo jsou to dny jím založené.

Tradičně muslimové mají dva hlavní svátky: Eid Al-Adha a Idul Fitri,¹⁰ a jemu předcházející ramadán – měsíc půstu. Během ramadánu se musí ti, kteří jsou toho fyzicky schopni, vynechat jakékoliv pití (i vody) nebo jídla od úsvitu do soumraku po celý měsíc. Musí se také zdržet jakýchkoli sexuálních aktivit a hříšných projevů. Je to zkrátka čas duchovního rozjímání, sebereflexe, zvýšené oddanosti a uctívání Alláha. Je očekáváno, že tím muslimové budou k islámskému učení bedlivější.¹¹

Nemuslimové pobývající v muslimské zemi během ramadánu musí být obezřetní, aby v přítomnosti muslimů také nic nejedli, nepili, ani nekouřili, protože je vyžadováno dodržování půstu celé široké veřejnosti. Začátek a konec ramadánu je oznámen spolehlivým vybraným svědkem před úřady, který vypovídá o tom, že byl spatřen nový měsíc. Na základě počasí se tak může půst i prodloužit, pokud bude zrovna zatažená obloha. (*Ramadan, 2017*)

V dětství sice není povinné půst dodržovat, nicméně mnoho dětí se tak snaží učinit, aby tím trénovali do budoucna. Postit se začíná být povinné v období puberty a pouze pro ty, kteří jsou zdraví, při smyslech a bez postižení. Od půstu jsou osvobozeni jedinci, kteří cestují, jsou nemocní, či moc staří; dále těhotné, kojící nebo menstruuující ženy. Mnoho starých lidí se však odmítá vzdát půstu i přes zdravotní rizika, protože chtějí uspokojit své duchovní potřeby. Muslimové, kteří se nemohou například ze zdravotních důvodů postit, však nejsou od této povinnosti „osvobozeni“. Musí proto půst vynahradit v jiné dny.

---

¹⁰ V překladu znamená vyloženě „Svátek prolomení půstu“.

¹¹ O to těžší chvíle nastává pro muslimy nežijící na rovníku ve chvíli, kdy měsíc ramadánu připadne na letní sezónu. Tou dobou jsou dny delší, a jsou také velká horka. V Indonésii však zapadá slunce po celý rok ve skoro stejnou dobu, takže zažívají horka neustále.

Muslimové říkají, že účelem půstu je očistit duši od nečistot. Také je zásadní, že je tato zkušenost učí, jak lépe praktikovat sebekázeň, sebekontrolu, obět' a projev empatie vůči těm, kteří nemají v životě takové štěstí. Pořádá se proto celá řada povinných charit a náboženských akcí.

Konec ramadánu se poté slaví jedním ze dvou hlavních svátků, a tím je Idul Fitri (indonésy), který trvá tři dny. Je to doba oslav a vděčnosti Bohu za schopnost sebekontroly během ramadánu. Lidé jsou radostní a pospolu, a hned první den se účastní společné modlitby v mešitě za úsvitu. Dále praktiky tohoto festivalu zahrnují společenská setkání, darování, jezení sladkostí, nošení nového oblečení, navštěvování rodinných hrobů a opakování pozdravu Eid Mubarak ("Kéž z toho Bůh udělá požehnanou hostinu"). (*Eid Al-Fitr*, 2017)

Druhým velkým svátkem je Eid Al-Adha (indonésy).¹² Trvá čtyři dny a koná se poslední měsíc islámského kalendáře, na konci období poutě ke svatým místům. Tento festival připomíná vůli Abraháma obětovat svého syna jako projev oddanosti Bohu, který mu to nařídil. Nicméně než stihl akt vykonat, Bůh přinesl místo Abrahámovy syna k obětování berana. Protože byl Abrahám naprosto oddaný Bohu a byl připraven učinit onu obět', je tento festival oslavou naprostého podřízení Bohu, který je základním stavebním pilířem islámu.¹³ (*Eid Al-Adha*, 2017)

Během festivalu rodiny obětují za recitace modlitby zvířata, jako jsou ovce, kozy nebo krávy. Poté je rozdělí mezi sebe, přátele, sousedy a chudé. Eid Al-Adha ale začíná stejně jako Idul Fitri společnou modlitbou v mešitě za úsvitu. Ve zbylé dny se kromě oběti čas tráví navštěvováním rodiny, přátel, výměnou dárků a obdarováváním chudých.

4.4 Muslimské zvyky a rituály na Východní Jávě

V Indonésii je v moderní době přes dvě stě milionů muslimů, ale mnoho z těchto věřících vyznává víru a praktikuje její tradice rozlišnými způsoby, jak již bylo zmíněno. Není se vůbec čemu divit, jelikož v některých oblastech stále přetrvávají původní náboženství, a nejsou ani zcela nahrazena novými. Dochází tedy k různým kombinacím, a k obohacování náboženství navzájem. Tento jev můžete spatřit při osobním setkávání s Indonésany vyznávající křesťanství, hinduismus, buddhismus a islám. Právě u islámu je

---

¹² V překladu "Svátek obětí".

¹³ Islám znamená v překladu "podřízenost".

možno nejlépe zaznamenat, že je všude jiný, co se týče praktik, a že si ho každý interpretuje podle svého. Existují muslimové, u kterých dochází ke kombinaci islámu s animismem a pověrami, a někdy tak zůstávají spíše muslimy více v teorii než v praxi. Například lidé Bajau, kteří žijí u pobřeží a na ostrovech u Sulawesi, nemají běžně k dispozici mešity, do kterých by se chodili modlit a uctívat Alláha. Ačkoliv se považují za muslimy a podporují učení islámu, praktikují hlavně tradiční formy uctívání jako jsou noční seance a tance transu. (*Islam in Indonesia*, 2018)

Na Východní Jávě je islám nejrespektovanějším a nejrozšířenějším náboženstvím. Tato provincie je považována za jedno z jader islámu v Indonésii.¹⁴ Islám se na Východní Jávu dostal v 11. století a za jeho pozdější šíření ve 14. století vděčí pěti potomkům svatých islámských učenců pocházejících z Blízkého východu a Střední a Jižní Asie — Sunan Ampel, který pobýval v Surabaji,¹⁵ Sunan Giri ve městě Gresik, Sunan Drajat v Lamonganu a Sunan Bonang v Tubanu. Tito svatí měli pro místní obyvatelstvo nedocenitelné schopnosti, dovednosti (např. o zavlažování) a obchodní znalosti, které jim předávali společně s učením islámu. Spousta nově konvertovaných muslimů upevňovala základy své víry právě v mešitě Ampel v Surabaje, kde autorka strávila svůj studijní pobyt a měla možnost tuto mešitu navštívit.

Islám na Východní Jávě byl odedávna typický zachováváním místních zvyků, ale také sloučením islámského učení s praktikami předchozího náboženství a domorodých kultur, z čehož vyšel odlišný styl islámské tradice známý jako “javanismus” (v indonéštině *kejawen*). Je to vlastně směs prvků animismu, buddhismu a hinduismu v islámském učení. Nicméně v pozdním 20. století se na Východní Jávě začal šířit více ortodoxní islám a muslimové vyznávající javanismus se kvůli jejich nátlaku přesunuli do míst jako je ostrov Madura.

5. Hinduismus

Hinduismus je náboženství založené na historických duchovních praktikách, které jsou součástí životního stylu. Ve světě je třetím nejrozšířenějším náboženstvím a hlásí se k němu zhruba devět set milionů lidí. V Indonésii hinduismus vyznává přes

---

¹⁴ Tím dalším je sever Sumatry, kde se nachází město Aceh. Tam se dokonce praktikuje právo šaría.

¹⁵ V roce 1421 tam byla dokončena stavba mešity Sunan Ampel, která se momentálně považuje za druhou nejstarší mešitu v celé Indonésii a vůbec nejstarší stále stojící mešitu na ostrově Jáva.

čtyři miliony lidí a stal se tak třetím nejvíce vyznávaným náboženstvím,¹⁶ přičemž největší hinduistická komunita se soustřeďuje na ostrově Bali. (*Hinduism in Indonesia*, 2011) Vznikl tak tzv. balijský hinduismus, který je sloučeninou indických náboženství a domorodých animistických zvyků, existovaly v Indonésii existovaly ještě před příchodem islámu. Ten sjednocuje indický hinduismus s uměním a rituály balijských lidí. Zahrnuje mnoho indických duchovních idejí a ctí legendy a mýty hinduistických eposů. Svě tradice vyjadřuje prostřednictvím festivalů a zvyků spojených s duchy předků nebo ve formě zvířecích obětí, které jsou zrovna v Indii pouze ojedinelé.

Balijský hinduismus také zahrnuje indický koncept svaté trojice Trimurti, který se skládá z bohů Brahma, Višnu a Šiva.¹⁷ Šiva je považován za jednoho z primárních bohů. Jeho atributy jsou třetí oko na čele, had Vasuki kolem krku, zdobné půlměsíce, svatá řeka Ganga tekoucí z jeho vlasů, jeho zbraň zvaná Trišula a Damaru jako jeho hudební nástroj. Višnu se považuje za “zachovatele” v rámci Trimurti a je vyobrazen jako modrá bytost, která drží v levé dolní části lotosový květ, v pravé dolní části palcát, v levé horní části lasturu a v pravé horní části disk jako zbraň. Brahma bývá často označován za předchůdce nebo velkého bojovníka všech lidských bytostí. Je tradičně zobrazován se čtyřmi hlavami, čtyřmi obličejí a čtyřma rukama. Na rozdíl od ostatních hinduistických bohů nemá Brahma žádné zbraně. V rukou drží žezlo, knihu, provázek z modlitebních korálek a Vědy. (Astadala, 2014)

Spolu s touto tradiční hinduistickou svatou trojicí balijsť hinduisté uznávají také řadu dalších bohů, stejně tak ale i další bohy, kteří jsou pro balijský hinduismus jedineční, a nenajdeme je proto v indickém hinduismu. Tím je například bůh Sang Hyang Widhi,¹⁸ který je Balijsci považován hierarchicky za nejvyššího Boha.

5.1 Stručná historie hinduismu

Příchod hinduismu do Indonésie je datován již od 1. století našeho letopočtu. Jedno z raných království v Indonésii, Šrívidžaja, bylo strategicky umístěno hned vedle Malackého průlivu, kde mělo v úmyslu vytvořit obchodní mezinárodní síť s okolními zeměmi jako je Čína a Indie. Odhaduje se tedy, že hinduismus v Indonésii

---

¹⁶ V předstihu je na prvním místě islám a na druhém křesťanství.

¹⁷ Známý také pod jmény Íšvara nebo Mahadeva.

¹⁸ V překladu “Božský řád”.

pocházel z probíhajících obchodních vztahů mezi Indy a Indonésany. Přesto ale stále není stoprocentně jisté, zda konkrétně toto byl důsledek příchodu hinduismu do Indonésie; celkem o jeho příchodu existují čtyři teorie.

První teorie říká, že byli do Indonésie pozváni (nebo sami přišli) misionáři, kteří tam prováděli náboženské ceremonie za účelem šíření hinduismu. Za druhou teorií stojí myšlenka, že právě zmínění zahraniční obchodníci přinesli hinduismus i budhismus do indonéského souostroví. Třetí teorie hlásá, že do Indonésie uprchli poražení indiští vojáci, a tam následně rozšířili mezi ostatní hinduismus. Poslední teorie spekuluje, že sami Indonésané odešli do Indie učit se o náboženstvích, a vrátili se zpět proto, aby rozšiřovali indická náboženství. Ačkoli žádnou z těchto teorií nepodporují dostatečné důkazy (přičemž nejsilnější je stále ta s rozšířením přes obchodníky, a proto bude tato kapitola dále pracovat s touto verzí), jediná skutečnost, kterou víme je ta, že se hinduismus začal šířit od Sumatry. To je dokázáno objevem starověkých hinduistických chrámů a hrobů, které byly na Sumatře později objeveny. Po stovky let se hinduismus šířil od západu na východ skrze místní obyvatele a vůdce, kteří konvertovali k hinduismu. (Rani, 2010)

Před příchodem hinduismu a budhismu domorodá populace souostroví praktikovala formy animismu. Když však hinduismus dorazil do západní části souostroví prostřednictvím obchodní sítě, místní vládcí považovali toto nové náboženství za výhodu své moci, jelikož se mohli začít reprezentovat jako hinduistická božstva, čímž si zvyšovali svůj status. Předtím existující animistické víry se smísily s hinduismem, což vyústilo v nové hybridní typy hinduismu, které obsahovaly vlastní specifické rysy. Právě to je dělalo poněkud odlišné od indického hinduismu. Konkrétně například kastovní systém nebyl nikdy v historii Indonésie přísně uplatňován, na rozdíl od Indie, kde je kastovní rozdělení společnosti součástí životního stylu hinduismu.

Ve 3. a 4. století se rozšířil z Indie do Číny, Japonska a Východní Indie budhismus. Jižní Indie sloužila jako hlavní nositel hinduismu do těchto míst a do Indonéského souostroví. V té době byl nejrozšířenějším náboženstvím v Asii budhismus, ale později se ke slovu dostal právě přes obchod hinduismus, který nabral oblíbenosti hlavně na Sumatře, ve Vietnamu a v Kambodži. Zpočátku v tom hrály hlavní roli komerční výhody v udržování stejného náboženství s obchodníky. Díky vývozu a dovozu byly na souostroví a ve Východní Indii představeny a dovezeny

kromě různých produktů také dialekty jazyků Jižní Indie a sanskrt. Je tedy zjevné, že do Indonésie proudilo hodně vlivů z Indie, které ještě dále nabíraly na síle.

Mezi 5. a 13. stoletím byla na Kalimantanu, Sumatře a Jávě zřízena řada důležitých hinduistických říší. Poslední hlavní říše souostroví Madžapahit (1293–1500) ukázala zajímavou směs mezi hinduismem, budhismem a animistickými vírami. Toto největší indonéské impérium proto hrálo klíčovou roli při šíření hinduismu na jeho nová území a na zbytek Indonésie. Poté, co se však islám v souostroví vybuodoval jako sociálně-politická síla od 13. století, hinduismus postupně ztrácel na síle před tímto rychle se rozvíjejícím náboženstvím. Jedinou výjimkou je Bali, kde vládce Madžapahitu (pocházející z Východní Jávy) spolu s vlnou lidí vyznávající hinduismus, hledal útočiště před dobýváním islámských sil. Následně zde utvořili hinduistickou komunitu a bránili se před snahou ostatních konvertovat je k islámu.

Po vyhlášení indonéské nezávislosti v roce 1945 se objevilo úsilí uspořádat nějakým způsobem náboženský život svých občanů, který se skládá z různých přesvědčení, s ideologií zvanou *Pancasila*.¹⁹ V prvním předpisu, který říká “Ketuhanan yang masa esa”,²⁰ se výslovně odkazuje k víře a uctívání jediného Boha, což je ve sporu se snahou legalizovat balijský hinduismus jako jeden z oficiálních náboženství v Indonésii. V té době hinduismus nebyl ještě považovaný za úplné náboženství, spíše něco jako náboženskou sektu. Balijsci se ovšem nevzdávali a po dlouhém a velkém úsilí se nakonec hinduismus v roce 1959 stal jedním z oficiálních náboženství Indonésie. (*Hinduism in Bali*, 2020)

5.2 Hinduistické zvyky a rituály na Bali

Balijsci mají jako hinduisté velmi pestré zvyky a rituály, které jsou velice důležitou součástí jejich života oplývajícími mnohými svátky a oslavami. Existují rituály pro výsadbu plodin a stavbu domů, obřady na svolávání bohů z hor, malé modlitební sezení a probíhající kremace. Konají se oslavy při příležitosti svatby, těhotenství, kremace, očištění chrámů, pilování zubů a další obřady.

---

¹⁹ Složenina ze slov Panca a Syila, v překladu Panca = pět, Syila = základní. Termín lze tedy interpretovat jako Pět základních ideologií pro zemi.

²⁰ V překladu “Víra v jediného Boha”.

Obětiny jsou velmi důležitou součástí balijských festivalů a rituálů. Jsou darovány především bohům, předkům a také duchům spojenými s jistými místy. Mezi přísady tvořící obětiny patří barevné květiny, betelové listy a barevná rýže symbolizující hinduistickou trojici (červená pro Brahma, bílá pro Šivu a černá pro Višnu).²² Dle individuálních potřeb se můžou přidat i další komponenty. Obětiny vyrobené z ovoce, květin, vonné svíčky a vícebarevné rýžové pasty jsou také používány ke stavění různě vysokých konstrukcí pro konkrétní festivaly. Mohou být extrémně těžké nebo vystavěné do velkých výšek. Rýžová pasta je tvarována do podoby bohů, lidí a zvířat a pomáhá také ke slepování konstrukce. Pro každoroční festivaly bývají vysoké až pět metrů, ale pro festivaly uspořádané jednou za sto let bývají dvakrát tak vyšší.

V balijském hinduismu se během roku slaví přes šedesát náboženských svátků. Základním principem balijského náboženství je přesvědčení, že ostrov patří nejvyššímu Bohu Sanghyang Widhi (Cramer, 2014, s.8). Balijsci věnují jménem nejvyššího Boha celou řadu fyzicky a finančně vyčerpávajících obětí, provádějí očištění, průvody a chrámové obřady.

5.3 Pohřební a posmrtné rituály

5.3.1 Ngaben

Stejně jako u většiny etnik jsou i na ostrově Bali pohřební a posmrtné rituály významnou součástí tamní kultury. Pohřební rituál nazývaný *ngaben*, který se praktikuje po tisíciletí, je balijský rituální pohřeb zakončený kremací, který má docílit očištění duše a její sjednocení s bohy (Hays, 2015a). Na Bali je tento pohřební rituál velmi důležitou a také drahou záležitostí, jejíž velikost a rozsah závisí na kastě, bohatství a prestiži. Často se stává, že si lidé nemohou dovolit tento pohřeb, a tak si půjčí velké množství peněz, které nakonec nemůžou splatit, a tak jsou pronásledováni dluhovými výběřčími, kteří se uchylují například ke krádežím motorek svých dlužníků.

Balijsci věří, že jsou tvořeni duševnem - duše, a fyzickým - tělo, proto když člověk zemře, považují to pouze za smrt tělesné schránky, ale duše nadále žije a přechází do jiného světa, kde má později dojít právě ke sjednocení s Bohem. V podstatě jde o takový kontinuální cyklus zrození, života, smrti a dalšího zrození, který je hinduisty označován

---

²² Parafráze z rozhovoru se studentkou Indirou, 2020.

jako reinkarnace. Tento životní cyklus se opakuje do té doby, dokud se duše neočistí a poté se může teprve sjednotit s Bohem. Není tak vůbec neobvyklé, pokud na Bali zaslechnete někoho říkat, že například jejich synovec je znovuzrozená babička nebo jiný člen rodiny. Většina Balijců také věří, že když žena porodí dítě, je reinkarnací někoho z linie mužských předků. Někteří ale věří, že mohou být reinkarnací osoby z linie ženské nebo dokonce také zvířete, protože existují ceremonie, při kterých jsou obětována zvířata a jejich duše se pak údajně povznese na lidskou.

Vezmeme-li všechno toto v potaz, důležitost této ceremonie je zcela zřejmá. Přípravuje se zhruba měsíc dopředu, a pokud se jedná o menší vesnici, všichni členové se podílí na jejích přípravách. Tato ceremonie představuje ohromnou událost plnou veselí, která vrcholí kremací mrtvého těla.

Tento posmrtný rituál se skládá ze tří částí (Hays, 2015b). Tou první je rituální očištění těla po smrti. Poté se čeká až několik týdnů, než proběhne kremace. Mezitím se dějí veškeré přípravy a vybraný den pak začíná pochod ulicemi vesnice či města s průvodem a obrovskou kádí, ve které je položené tělo zemřelého a nese jí zhruba patnáct až dvacet mužů. Tím začíná druhá část. Tato kád' je vlastně několikapatrová věž z bambusu, papíru, hedvábí, květin a dalších barevných objektů nebo materiálů. Čím je vyšší, tím je rodina bohatší a z vyšší kasty. Nicméně není slušné zacházet do extrémů, jelikož někteří lidé věří, že příliš vysoká věž by mohla urazit bohy. Její barevné dekorace představují hinduistický vesmír a často bývá celá ve tvaru želvy zapletené mezi hady, což symbolizuje základ světa. Na některých balijských pohřbech se tělo vkládá do rakve, která má podobu býka, kterou nesou na rámu z bambusových tyčí křičící muži. Ti kolébají rakev ze strany na stranu, mezitím se kolem sejde dav lidí a všichni zpívají. Toto je další příklad toho, že pro Balijsce pohřeb není smutnou záležitostí. Tímto způsobem oslavují reinkarnaci duše, o které věří, že se pak zrodí zpátky do jejich rodiny. Balijsci při této příležitosti nenosí černou barvu, jak je zvykem v mnoha jiných kulturách, ale bílou.²³ Jedním z důvodů, proč se Balijsci snaží vypadat vesele a neuronit žádnou slzu, je skutečnost, že se bojí, že by jejich pláč mohl zabránit duši v cestě na onen svět. Existují však i komunity, podle kterých naopak pláč duši na této cestě doprovází.

---

²³ Bílá barva symbolizuje čistotu, která v tomto případě znamená, že zemřelý byl osvobozen z tohoto materiálního světa. Pro hinduisty je bílá zároveň smuteční barva.

Průvodu se účastní rodina zemřelého, která jde jako první nejbližší u věže, poté nosiči věže, kamarádi a známí a také nesmí chybět hudební doprovod *gamelan*²⁴ za věží. Často můžeme vidět účastníky průvodu, jak kývají věži a různě pobíhají kolem dokola. Balijsci totiž věří, že se tím duše zmate a zabrání se jí vrátit se zpět do svého původního domova, nebo pronásledovat a strašit rodinu za nevykonání určitých rituálů spojených se smrtí. Turisté jsou vítáni na těchto pohřbech, protože se věří, že svojí přítomností dokáží také zmást a dezorientovat duši zemřelého.

Pochod končí na pohřebišti, kde se celá věž zapálí a čeká se, až tělo shoří. Tento proces symbolizuje navrácení duše do svatého prostoru k Bohu. Hostina, která dále následuje, se koná na tom samém místě. Pozůstalí rozprostrou kolem hrobů deky, vybalí připravené jídlo, nabídnou obětiny zemřelým a modlí se. Po skončení hostiny pozůstalí posbírají popel, který bude zhruba dvanáct dní po kremaci vhozen do moře jako třetí a poslední část rituálu (Hays, 2015c). Věří se totiž, že poté, co je duše očištěna ohněm, který reprezentuje zemi, musí se nechat ještě očistit vodou, aby se mohla vrátit do nebe, kde může začít proces reinkarnace. Podle tradice se duše znovuzrodí do dalšího narozeného člena dané rodiny.

V několikátýdenním mezidobí od smrti člověka do začátku druhé části rituálu, tzn. pochodu, se zemřelý nejdříve pohřbí při běžném pohřbu za účasti rodiny a blízkých, a poté se umístí do chrámu, který je obrácen čelem k moři. O datu kremace rozhoduje celá komunita, a tělo se z chrámu vyjme tři dny před začátkem procesu. Během těchto pár dnů se tělo vrací do domu rodiny, kde pobývá do dne kremace. Ne vždy je však tento proces dodržován; existují i výjimky, například duchovní, kteří nikdy nejsou takto pohřbeni po smrti, ale naopak zůstávají doma celou dobu, než dojde na samotnou kremaci. Balijsci, kteří si nemohou dovolit takto slavnostní a finančně nákladný pohřeb, mají možnost se účastnit masových kremací, kdy může být najednou spáleno až sto těl. Někdy ale pozůstalí čekají až několik let po oficiálním pohřbení, než je počet těl dostatečný na to, aby mohlo dojít k masové kremaci.

Ačkoli se to z pohledu Evropana může zdát jako těžko pochopitelné, pro Balijsce jsou pohřby, a hlavně kremace velmi posvátnou událostí, kterou hojně doprovází veselí, protože oslavují přechod duše zemřelého do očišťujícího cyklu života, kdy se znovuzrodí

---

²⁴ Orchester bicích nástrojů tradiční indonéské hudby.

dál do jejich rodiny nebo jiné lepší bytosti, nebo dojdou do konečného stádia *mókša*,²⁵ které jim umožní spojení s Bohem a tím vlastně dovrší definitivní destinace celého procesu (Eiseman, 1996, s.12).

Pokud dojde k násilné nebo náhlé smrti člověka, jako je třeba autonehoda, rodina speciálně očišťuje tělo před pohřbem a následnou kremací, ale někdy je pro ně tak těžké vypořádat se se ztrátou blízkého, že se obrací na speciální médium *dasaran*, o kterém bude pojednáno v další kapitole.

5.3.2 Médium *dasaran*

I přes to, že se balijské pohřby značně liší od těch, na které jsme jako Evropani zvyklí, (např. nošením bílého oblečení a absencí atmosféry, ve které převládá zármutek), neznamená to, že Balijsci v těchto chvílích žádný smutek nepocítují – jen nutně nemusí být prožíván a dáván najevo tak, jak je pro naše kulturní prostředí obvyklé. Jako určité vyjádření smutku může být brán fakt, že se celá řada Balijsců obrací po smrti blízkého na místní médium *dasaran*, které někdy v době mezi pohřbem a kremací navštíví a pomůže jim se vypořádat se smutkem nebo jakýmkoliv nevyřízenými záležitostmi ve vztahu k zemřelému - dává jim šanci naposledy si s ním promluvit a zjistit všechny okolnosti jeho smrti. Dotyčná rodina věří, že se tak může dozvědět například přesnou příčinu smrti zemřelého, jestli se jeho duše v pořádku dostala do onoho neviditelného světa duchů a bohů – *niskala*,²⁶ nebo jestli mohou duši pomoci, pokud nemůže z nějakého důvodu přejít na onen svět. Tyto návštěvy tak pomáhají rodině vypořádat se se ztrátou a dodat jí naději.

Dasaran Balijsci považují za tradičního léčitele zármutku, který navazuje kontakt a pracuje s duchy a bohy. Tato média jsou specifická pouze pro ostrov Bali a často bývají váženým členem komunity či také duchovními vůdci. Údajně jsou vybírána bohy bez ohledu na věk, a tak se jimi mohou stát i velmi mladí lidé. Člověk, který byl vybrán jako médium, nemá na výběr, protože se věří, že pokud by odmítl, mohl by být potrestán, a to až smrtí. Ve skutečnosti to vypadá tak, že v určitém věku si vyvolené médium začne všimnat věcí ze světa *niskala*, které ostatní nevidí, především duší. Může s nimi komunikovat a je jim tak dáno znamení, že byli vyvoleni jako médium. *Dasaran* má pak

---

²⁵ Stádium *mókša* znamená ukončení koloběhu života. Dalo by se také připodobnit k buddhistickému termínu *nirvána*.

²⁶ Duchovní „onen“ svět, který je pro nás neviditelný.

svůj vlastní malý chrám, kam se chodí modlit a komunikovat s oním světem *niskala*. Pokud chodí návštěvy za médiem, musí přinést obětiny v podobě květin *canang sari*,²⁸ a jídla — ideálně sušenky nebo chléb, a v neposlední řadě finanční částku v hodnotě, jakou si může rodina dovolit jako příspěvek (Spencer, 2015, s.12).

Samotná “seance” pak probíhá tak, že *dasaran* v místnosti rozmístí různé svíčky a předměty, začne se modlit a přivolá duši zemřelého, kterému poskytne své tělo jako schránku, skrze kterou může duch zemřelého komunikovat s rodinou a sdílet s ní své poslední myšlenky a pocity. Někdy se stává, že pozůstalí neudělají veškeré potřebné rituály po smrti blízkého a dle Baličů jeho duše pak dává rodině najevo své nespokojení například tím, že jí způsobuje smůlu. Hlavním důvodem, proč rodiny médium navštěvují, je ujistění se, že přechod duše proběhl úspěšně; v případě, že duše rodinu obtěžuje a nemůže odejít, jim médium pomáhá situaci vyřešit.

Jednou z nejčastěji zaznívajících otázek je, zda se duše zemřelého dostala do nebe a zda je v pořádku. Pro rodinu je zcela zásadní ujistění, že duše pozůstalého je na správném místě v nebi, což znamená, že je blízko bohům a rodině tak nehrozí žádné neštěstí. To, jestli je duše na správném místě, je ovlivněno také způsobem smrti, což je další nejčastější a důležitý dotaz rodiny. Vystávají otázky typu, jestli bylo dotyčnému osudem zemřít příliš mladý, jestli byla na vině černá magie, nebo zkrátka už byl čas odejít do onoho světa a setkat se s bohy. Pozůstalí pocítují úlevu, pokud jsou ujistěni, že smrt nastala přirozeně a ne např. vlivem černé magie.

Po těchto sezeních je nutné, aby rodina dodržovala určité rituály nebo kroky doporučené médiem, mezi které patří hlavně přinášení obětiny a modlení se za úspěšné vstoupení duše do světa *niskala* (Spencer, 2015, s.21). Pokud je duše spokojená, rodině nehrozí, že duše bude jejich život narušovat z onoho světa, a zároveň jim odtamtud sešle štěstí. Důležitým rituálem a krokem k tomuto potěšení duše je pak právě rituál *ngaben*, při kterém je nutné precizně dodržovat předepsané postupy a dokončit kremaci bez problémů, aby duše mohla doopravdy odejít na onen svět. Při promluvách s *dasaran* může rodina také zjistit, jak by si zemřelý přál určité aspekty *ngabenu* uspořádat, a dostává malé rady, což je pro rodinu velmi důležité v tom, že duši dále nijak nerozruší.

Práce média *dasaran* rodinám přibližuje přání jejich zemřelých milovaných, poskytuje jistotu, že jsou na dobrém místě, a dává rodině rady v případě, kdy duše naopak nedosáhne dobrého místa. Jelikož *dasaran* při seancích projikuje podstatu nedávno

---

²⁸ Viz kapitola 5.2.2 Modlitby.

zemřelého milovaného člověka, je schopen odpovědět na přetrvávající otázky a vyřešit nedokončené záležitosti.

5.4 Modlitby

Modlení je důležitou součástí náboženského života Balijsců. Na mnoha místech jako jsou obchody, chrámy a domy, se setkáváme s malými vaničkami vyrobenými z palmového listu obsahujícími malá kvítka, obětinu v podobě jídla (sušenky či chleba), kovové mince (většinou v hodnotě 500 rupií)²⁹ a vonné tyčinky. Tyto obětiny zvané *canang sari*³⁰ symbolizují vděčnost hinduistickému bohu Widhi Wasa, za každodenní mír a klid. Denně se vyměňují, protože jednou z myšlenek hinduismu je to, že cokoliv pochází z přírody, musí se zase zpět do přírody vrátit.

Tradičně by měly být balijské ženy schopny vyrobit *canang sari* a další obětiny samy, jelikož je to vedle činností jako vaření, úklid, péče o děti a zajišťování chodu domácnosti považováno za jejich další důležitou povinnost. Dnes je však naprosto běžné, že se obětiny kupují na trhu nebo před chrámy.

Modlení probíhá každý den, ať už v chrámech nebo doma, za pomoci *canang sari*. Je třeba držet se konkrétních kroků, které se hinduisté učí od rodiny i v chrámech už od útlého věku, jak správně se má člověk modlit. Pokud jdete do chrámu, povinností je mít s sebou právě *canang sari*, vonnou svíčku *dupa* a kolem pasu barevnou šerpu, která vyjadřuje jakousi obřadnost ve vztahu k modlení a bohům. Při vstupu do chrámu se většinou zapaluje vonná svíčka už u vchodu, poté si v areálu modlící sedne – muži s překříženýma nohama a ženy do kleku. Před sebe položí *canang sari* se zapálenou vonnou svíčkou a v tichosti několik minut sedí a „omývají“ svůj obličej a ruce v jejím kouři. Poté se začnou modlit s prázdnýma semknutýma rukama, aby se propojili se svou duší. Následuje modlení opět se semknutýma rukama, ale tentokrát modlící drží květiny *canang sari* jednu po druhé, zatímco se modlí k jejich příslušným bohům - tedy k Brahmovi, Višnuovi a Šivovi. Pokud se drží v jedné ruce všechny květiny, uctívá se tak manifestace jednoho Boha ve všech bytostech. Poté se opět modlí s prázdnýma

---

²⁹ Podle kurzu ČNB ze dne 20.6., který činí 1,688 Kč za 1000 Rp, je tato částka v přepočtu 0.84 Kč.

³⁰ Sari (bal.) – esence, canang (bal.) – nádoba z palmového listu.

semknutýma rukama a čeká se, až přijde *pemangku*,³⁴ jehož úkolem je postříkat hlavu modlicího pár kapkami svččené vody (Cramer, 2014).

5.5 Svátky a rituály

Balijský kalendář má pouze 210 dní, tedy do našeho se vejde téměř dvakrát. Jeho součástí je však mnohem větší množství svátků a rituálů, které se nejčastěji týkají očisty chrámů, kremace, rodinných rituálů při dospívání atd. Nepotkat v ulicích balijských měst a vesnic žádný průvod či slavnost je skoro až vzácností. Oslavy mohou zahrnovat hudební, taneční, dramatická nebo stínová loutková představení. V případě, kdy jsou tato vystoupení součástí významných svátků jsou často placena bohatšími jedinci z komunity, protože obecně přípravy ke slavnostem bývají nákladné – podle toho, jak moc velkolepé mají být.

Při oslavách se Balijsci rádi zdobí různými šátky obvázanými kolem těla či hlavy. Během průvodů nosí ženy na hlavě misky s ovocem a květinami jako obětiny pro bohy, které se vyskládají do chrámu, kde se později obměňují. Jelikož balijských svátků je opravdu nespočet a jejich vyjmenování by bylo na mnohem rozsáhlejší práci, hodlám se v nadcházejících podkapitolách zabývat pouze několika vybranými svátky a rituály, které jsou pro Balijsce nejdůležitější.

5.5.1 Nyepi

Nyepi, tj. balijský Nový rok, připadá každý rok na měsíc březen (letos 25. března), konkrétně na jarní slunovrat, kvůli kterému se koná jen jednou během našeho kalendářního roku. Většinou také označuje konec období dešťů. Předchází mu různé oslavy, které se odehrávají víceméně během celého měsíce a vrcholí večer před dnem *nyepi*, kdy lidé vychází do ulic. Součástí těchto pochodů jsou ručně vyrobené loutky/panáci, představující zlé duchy a negativní energii, a které se následně pálí.³⁵ Celý večer je věnovaný očišťování a odstrašování zlých duší tím, že je v ulicích velký rámus a zábava. Při pochodech například hraje *gamelan*, tančí se a zpívá.

---

³⁴ Duchovní, který vede většinu náboženských povinností v chrámu, jako je požehnávání a vedení malých náboženských obřadů.

³⁵ Balijsci tak nechávají za sebou vše negativní v předešlém roce a přijímají nový začátek.

Následující den od šesti hodin ráno začíná samotný den *nyepi*, jehož oslava je naprostým opakem těch předcházejících. Lidé zůstávají doma a nevykonávají žádné běžné aktivity včetně vaření; je to tedy zároveň i den půstu. Mezi hlavní omezení patří vycházení, přílišné svícení, v extrémních případech i hovoření mezi členy domácnosti. Cílem této askeze je sebereflexe, a na tato omezení, která ji mají umožnit, je přísně dohlíženo. Na zákaz vycházení dohlížejí speciální hlídky, které v případě jeho porušení odvádějí provinilce zpět domů. V tento den se tedy setkáme s vylidněnými ulicemi a minimální aktivitou; omezený je i přístup k internetu a zábava typu televize a rádia (Hays, 2015).

Tato pravidla se do velké míry vztahují i na turisty. Bez výjimky musí následovat zákaz vycházení, nicméně jejich osobní aktivity v ubytovnách již nikdo nekontroluje. Během tohoto celého dne je dokonce uzavřené i letiště, nicméně nezbytné služby, jako je například záchraná, jsou stále v provozu.

Balijci věří, že pokud se po dni velkých oslav a veškerého rámusu zdánlivě vytratí, tak se zlí duchové a špatné energie, které byly vyburcovány právě večer před tím, budou domnívat, že na ostrově nikdo není, a tak ho v klidu opustí. Kromě meditace a sebereflexe si často dávají předsevzetí do nového roku.

Další den po skončení *nyepi* se opět vše dostává do původního stavu, lidé jdou do práce, ale hlavně se sejdou s rodinou, v jejímž kruhu společně vaří a při modlení žádají navzájem o odpuštění všeho zlého. Svátek *nyepi* se považuje za jeden z nejstarších svátků / rituálů vůbec v dějinách lidstva (Hernanto, 2016).

5.5.2 Melasti

Melasti je rituál, při kterém lidé očišťují nejen svou duši a vesmír, ale i své chrámy, aby udrželi zlé duchy a energie co nejdál od sebe. Obvykle se tento rituál koná pár dnů před *nyepi* a připravuje Balijce právě na přicházející nový rok. Je to velkolepá radostná událost, které se účastní všichni Balijci ze všech koutů ostrova.

Celý proces probíhá tak, že vesnické i městské komunity cestují společně ke svému nejbližšímu zdroji svaté vody (Hays, 2015). Pro některé to může být svatý pramen a pro další zase moře. V těchto vodních zdrojích se rituálně čistí svaté předměty, které jsou následně navráceny zpět do chrámů. Samotní Balijci se ve svaté vodě také očišťují, a to od zlých návyků, špatné karmy a vlastností jako je třeba chamtivost nebo arogance. Balijci totiž považují zdroj vody z jezera nebo z mořské vody, za zdroj života. Většinou

bývají oblečeni do tradičních bílých oděvů. Někteří obyvatelé, kteří žijí například v horských oblastech a nemají tak snadný přístup k pobřeží nebo nějakému prameni, chodí buď do sousedních regionů na pláže nebo k jezeru Batur, díky jeho oblibě.

Rituál se skládá z celé řady kroků (Hays, 2015) a začíná společným úklidem vesnice a veškerých chrámů. Poté je zahájen pochod k pobřeží nebo ke svatému prameni, kde předstupují hinduističtí kněží, kteří recitují svaté hinduistické verše a následují je ostatní účastníci rituálu. Při odříkávání veršů se většinou posedává v případě moře na pláži s rodinami a poté se na něm nechávají odplout připravené obětiny ve formě různých plodin přinesených z vesnice, které představují jejich oběť bohům a vděk vesmíru, kterému vracejí dar, jež se skládá ze tří důležitých prvků – země, vody a slunečního světla.

Během recitování veršů a modlení se podle Baličů někteří účastníci občas dostávají do transu, při kterém nevědomě vykonávají taneční pohyby. Tento stav je údajně zapříčiněn duchem, který je přilákán při recitování veršů, vnikne do těla dotyčného člověka a nutí ho tančit, v krajních případech si může i sám ublížit (Hays, 2015). Nicméně právě proto tam jsou přítomni i ostatní účastníci, kteří posedlého drží silou a pomáhají mu se z transu bezpečně dostat. Během celého procesu je samozřejmě také přítomen zvuk *gamelanu*.

Samotný rituál u zdroje svaté vody trvá zhruba dvě hodiny, ale i s přípravami a rodinnými sešlostmi trvá v podstatě celý den. Jediní, kdo jsou z tohoto rituálu omluveni, jsou ti, kteří jsou v období truchlení po zemřelém v rodině, nemocní nebo menstrující³⁶ ženy. V těchto případech se k tomuto posvátnému rituálu nemusí či nesmí (v případě menstruace) připojit.

5.5.3 Odalan

Odalan, neboli chrámový obřad je velmi důležitý rituál, který má zajišťovat duchovní harmonii místa. Koná se při příležitosti výročí vysvěcení daného chrámu, což je většinou každých pět, deset, třicet až sto let a obvykle trvá kolem tří dnů (Hays, 2015). Záleží ale na důležitosti a velikosti místa, na Bali se vyskytuje až na pět tisíc chrámů a u těch velkých může obřad trvat až jedenáct dní - v takovém případě jde o chrámy, kde se výročí slaví každých třicet let a výše.

---

³⁶ Na menstruaci je v hinduismu pohlíženo jako na něco nečistého, proto se menstrující dívky nemohou účastnit ani jiných rituálů.

Při tomto rituálu se v podstatě oslavují bohové, kterým jsou zasvěceny dané chrámy, a Balijsi jim vyjadřují vděk tím, že jim darují nespočet obětí, ale také jim věnují hudební vystoupení opět za doprovodu *gamelanu* a tance. Zároveň je tímto vyzývají, aby sestoupili ze svého sídla na hoře Agung a přidali se k nim v oslavách.

Ženy ke chrámům na hlavách nosí obětiny v podobě ovoce, rýžových koláčků či květin. Chrámy jsou velmi barevně zdobené, hlavně zlatými látkami s krásnými ornamenty či ozdobami. Těmi jsou deštníky vyrobené z bambusu a kokosového listu, vlaječky nebo obrázky bohů, které jsou ještě před umístěním vykoupány ve svatém prameni. Při přípravách se kromě zdobení také pořádně uklízí v chrámech, tvoří se organizační výbory a trénují se tance a veškerá vystoupení.

Obřad začíná odpoledne tím, že po shromáždění obětí a jejich donesení k chrámu přistoupí hinduistický kněz, který požehná obětinám svčenu vodou. Poté si je Balijsi vezmou zpátky k sobě domů, kde ovoce nebo rýži snědí, protože věří, že posvěcením byla bohům darována podstata obětiny,³⁷ a zbytek je jim bohy ponechán ke konzumaci. Ve večerních hodinách se pak lidé znovu sejdou a začíná velkolepý program složený právě z tanečních a hudebních představení.

5.5.4 Rodinné rituály

Jako jedny z nejdůležitějších rituálů a ceremonií kromě veřejných jsou ty rodinné. Existuje mezi nimi řada rituálů životního cyklu, které začínají ještě před narozením, a to nejdříve ve třetím měsíci těhotenství, kdy se shromáždí rodina a známí v domě těhotné a přinesou různé obětiny, aby požehnali dítěti. Postupně se další rituály konají v různých věcích dítěte po narození za účelem požehnání a očisty, a to přímo po porodu, po dvanácti dnech a po třech měsících, kdy je po jejich vykonání dítěti a matce umožněno poprvé vstoupit do svatých míst, jako jsou chrámy. Další se koná po šesti měsících, kdy se dítěti poprvé stříhají vlasy, což má symbolizovat odpouštění od hříchů z minulého života dítěte, aby mohlo v této reinkarnaci začít lepší život (BaliSpirit, © 2020).

Další rituál se koná v momentě, kdy dívky začnou poprvé menstruovat a chlapci začnou mutovat – tedy při vstupu do puberty. Nastává opět očišťovací rituál a oznámení komunitě, že mezi ně nově vstoupila mladá žena či mladý muž.

---

³⁷ Vraccíj to, co jim bylo přírodou a bohy poskytnuto.

Velmi významným rituálem, který nastává zhruba mezi dvanáctým až patnáctým rokem,³⁸ je *mepandes*. Jedná se o tzv. pilování šesti předních zubů, které symbolizuje porážení šesti zlých duší v těle způsobujících konflikty,³⁹ a těmi jsou: nenasytlost, hrubost, hněv, radost lhát, radost být vychvalován a radost pomlouvat. Celý rituál, který je vykonán hinduistickým knězem, je za doprovodu *gamelanu* v domě kněze a po opilování zubů jsou zbytky vloženy do kokosu a následně pohřbeny. Balijské totiž věří, že kus duše přežívá v zubech a každý člověk v jejich komunitě si je musí nechat opílovat, jednak kvůli údajnému zlu zakořeněnému v lidském chování, ale také na základě víry v to, že malé zuby zajišťují odchod do nebe. Kdyby měl mít člověk totiž velké zuby, mohl by být považován za demony s velkými tesáky a byl by mu odepřen vstup do nebe (BaliSpirit, © 2020).

Praktická část

6. Průběh terénního výzkumu

V praktické části bakalářské práce představuji provedený terénní výzkum zaměřený na balijskou komunitu žijící v Surabaje. Konkrétně se soustřeďuje na jejich každodenní život a rozdíly mezi komunitou a obyvateli Surabaji. Terénní výzkum se uskutečnil od podzimu roku 2019 do ledna 2020 během mého půlročního studijního pobytu. Pro zpracování praktické části jsem využila formu dotazníku a rozhovorů. Dotazník byl připraven v elektronické podobě a rozeslán mezi jedince z balijské komunity žijící v Surabaje. Cílem bylo získat odpovědi na výzkumné otázky, které jsou vypsány níže. Osobní rozhovory byly uskutečněny se třemi náhodně vybranými jedinci z balijské komunity. Tyto rozhovory byly písemně zaznamenány, a následně vloženy do přílohy této bakalářské práce. Polostrukturované osobní rozhovory s Balijsci probíhaly na školním pozemku a v hinduistickém chrámu. Jejich cílem bylo doplnit informace z jiného úhlu pohledu na základě většího věkového rozdílu od respondentů z dotazníku. Data z obou forem dotazování byla po shromáždění dále zpracována v následujících kapitolách.

---

³⁸ Záleží, kdy poprvé vstoupí chlapec či dívka do puberty.

³⁹ Parafráze z rozhovoru se studentkou Indirou, 2020.

6.1 Metody dotazování

6.1.1 Výběr respondentů

Vzhledem k zaměření mé bakalářské práce byl výzkum prováděn ve městě Surabaja, ve kterém jsem strávila většinu svého času při půlročním studijním pobytu. Abych nejdříve mohla najít někoho z balijské komunity, ptala jsem se několika nových indonéských přátel a vyučujících na naší univerzitě. Díky nim jsem získala kontakt na pár lidí z balijské komunity. Nakonec jsem oslovila pár desítek lidí a celková návratnost mého dotazníku byla třicet dva lidí. Z důvodu elektronické podoby dotazníku jsou všichni respondenti mladistvého věku, nicméně pohlaví jsou vyvážená. Kromě toho jsem také oslovila tři další osoby – profesora z naší univerzity, studentku a pracovníka v jediném hinduistickém chrámu Surabaji.

6.1.2 Dotazník

Celkem se dotazník skládal z devíti otevřených i uzavřených otázek, které se týkají vlivu muslimského prostředí na balijskou komunitu a jejich kulturu. U prvních dvou otázek, které jsou uzavřené, měli respondenti přiblížit svůj demografický profil, a následně zodpovědět otázku týkající se délky pobytu v Surabaje, kde se terénní výzkum prováděl. Dále se otázky, týkaly důvodu přestěhování do Surabaji, aklimatizace na nové prostředí a zkušeností s diskriminací na základě jiného vyznání víry. Dotazník byl zpracován v elektronické podobě pomocí nástroje *Google Forms*. Následně byl z důvodu provádění výzkumu v zahraničí přeložen do anglického jazyka.

Výzkumné otázky zahrnuté v dotazníku:

- Jaké je Vaše pohlaví?
- Kolik je Vám let?

Tyto dvě základní otázky sloužily k vytvoření demografie a profilu respondentů, kteří se přestěhovali z Bali a momentálně žijí v balijské komunitě v Surabaje.

- Jak dlouho už žijete v Surabaje?
- Jaký byl Váš důvod přestěhování do Surabaji?
- Mohl/a byste stručně popsat, jak dobře jste se aklimatizoval/a na nové prostředí?

Cílem těchto otázek bylo zjistit, jaká byla prvotní motivace respondentů přestěhovat se do nového prostředí, kde převažuje odlišné náboženské vyznání. Dalším cílem bylo zjistit, jakým způsobem se vypořádali s přizpůsobením se tomuto místu. Také mě zajímala dosavadní délka pobytu respondentů v Surabaje.

- Pocítili jste někdy jakékoli omezení ve Vašem každodenním životě?
- Cítili jste se někdy diskriminovaní muslimskou většinou?
- Jaké typy diskriminace jste zažili?
- Věříte, že islám a hinduismus spolu mohou koexistovat?

Na tyto otázky jsem se ptala proto, abych zjistila, do jaké míry respondenti zažívají určitá omezení v jejich životě, nebo také zda někdy zažili diskriminaci od muslimské většiny na základě vyznávání odlišné víry. Na to navazuje otázka, jejíž odpovědi mají konkretizovat způsob případně zažité diskriminace. Na závěr mě zajímal názor všech respondentů, zda také věří, že islám a hinduismus mohou spolu koexistovat – tuto otázku jsem si kladla proto, že Indonésie je známá svou tolerancí vůči různým náboženstvím.

6.1.3 Rozhovor

Pro tuto část výzkumu jsem vedla rozhovory polostrukturovaným způsobem, tzn. otázky byly připravené dopředu a doplněné o další v průběhu rozhovoru podle toho, jakým směrem se ubíral. Dohromady jsem v Surabaje oslovila tři osoby z balijské komunity, se kterými jsem rozhovor udělala – mladou studentku místní univerzity, profesora z univerzity, kterou jsem navštěvovala (tyto rozhovory se odehrávaly tedy v kampusu univerzity) a pracovníka jediného hinduistického chrámu v Surabaji *Pura Segara*.

Výzkumné otázky při rozhovoru:

- Jaké je Vaše jméno a povolání?

Tuto otázku jsem položila pro identifikaci dotazovaného a proto, abych zjistila, čím se v Surabaji zabývá.

- Jak dobře jste se aklimatizoval/a na muslimské prostředí po příjezdu?
- Co pro Vás bylo nejtěžší?

Obě otázky měly za cíl zjistit, zda měli dotazovaní problémy s přizpůsobením, nebo jestli pro ně vše proběhlo bez problémů, a co pro ně bylo na začátku nejtěžší překonat, či zda nějakou věc stále překonávají. Z těchto otázek se dalo také zjistit, jestli a jak dotazovaní procházeli určitým kulturním šokem.

- Jak vypadá Váš každodenní život?
- Zažil/a jste někdy diskriminaci od muslimské většiny?

Cílem těchto otázek bylo zjistit, jaké je chování lidí balijské komunity, zda se třeba liší něčím konkrétním od ostatních a zda někdy při pobytu v Surabaji nebo při cestování v jejím okolí zažili diskriminaci ze strany muslimů, případně jakou a jak se s tím vypořádávají.

- Jaké balijské rituály praktikujete v Surabaje?
- Máte pocit, že muslimské prostředí nějak ovlivňuje praktikování vašich rituálů či je něčím limituje?

Na tyto otázky jsem se ptala proto, abych se dozvěděla, jaké druhy rituálů je možné praktikovat v prostředí, ve kterém by jim například chyběly určité prostředky k vykonání daného rituálu. Navazuje na to tedy to, zda jsou nějakým způsobem muslimským prostředím ovlivňováni, když přijde na konání rituálů či na četnost praktikovaných rituálů.

- Jak si myslíte, že jste jakožto balijská komunita vnímáni muslimskou většinou?
- Myslíte si, že islám a hinduismus můžou nadále spolu koexistovat?

Poslední dvě otázky měly zjistit subjektivní názory dotazovaných o vztahu a toleranci mezi muslimy a hinduisty, a zda na základě jejich zkušeností si myslí, že spolu mohou tato dvě náboženství dále v míru koexistovat.

6.2 Vyhodnocení výzkumu

Odpovědi z dotazníků byly nashromážděny v elektronické podobě a zpracovány ve formě grafů díky programu *Google Forms*. Z důvodu používání cizího jazyka v dotazníku byly však pro potřeby této bakalářské práce znovu vytvořeny veškeré grafy,

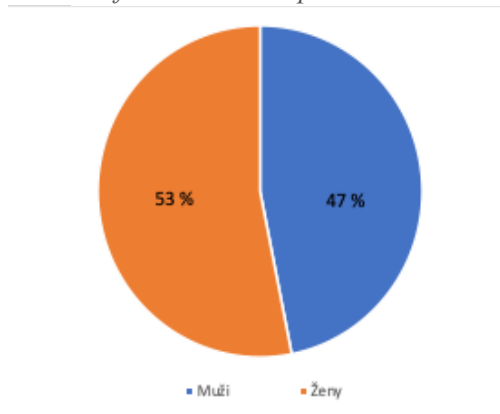
které byly přeloženy do českého jazyka pomocí programů *Microsoft Word* a *Microsoft Excel*.

6.2.1 Analýza odpovědí na výzkumné otázky

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Z celkového počtu třiceti dvou respondentů odpovídalo patnáct mužů (46.9 %) a sedmnáct žen (53.1 %). Zastoupení pohlaví je tedy rovnoměrné.

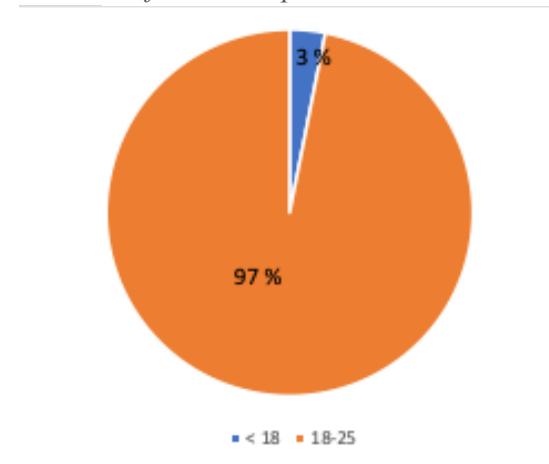
Graf 1: Pohlaví respondentů

2. Kolik Vám je let?

Věkové složení skupiny bylo taktéž rovnoměrné. Většinu respondentů bylo mezi 18-25 roky (96.9 %), a pouze jeden respondent se nacházel v kategorii pod 18 let (3.1 %). Z toho vyplývá, že dotazník je založený na odpovědích výhradně mladistvých. Pro další výzkum zde rozhodně patří doporučení získat větší věkový rozptyl respondentů, a zajistit tak pro výzkum rovnoměrný vzorek.

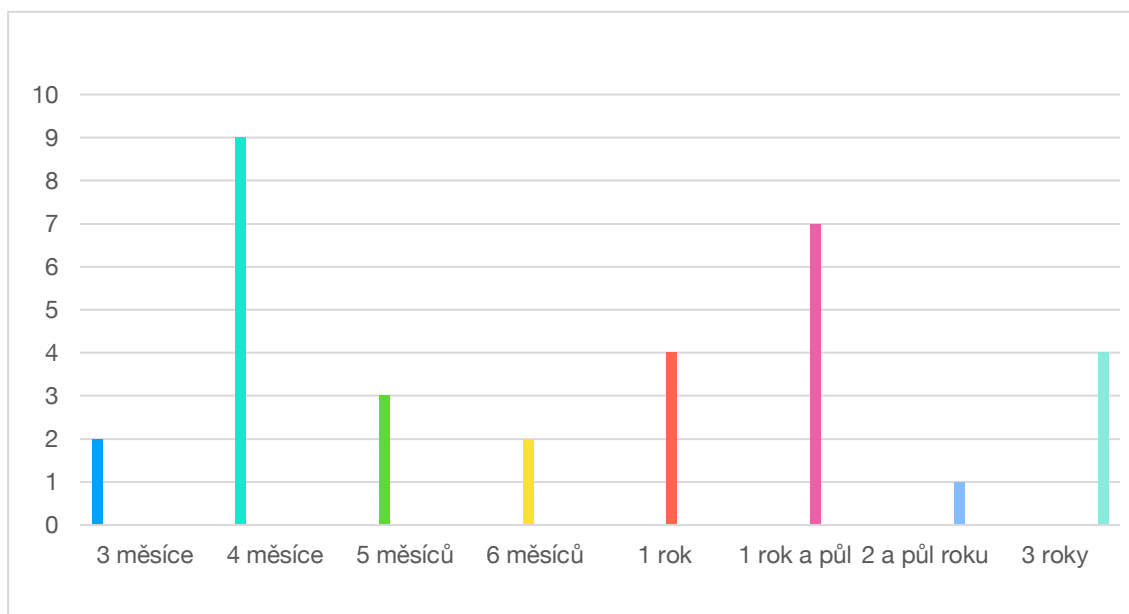
Graf 2: Věk respondentů

3. Jak dlouho bydlíte v Surabaje?

U otázky týkající se délky pobytu v Surabaje se odpovědi rozdělovaly na určitá časová období. Nejčastější odpovědí bylo období od tří měsíců až do tří let, přičemž většina respondentů (devět) odpověděla čtyři měsíce, jeden a půl roku - sedm respondentů. Dále odpovědi obsahovaly rozlišná období v tomto pořadí: tři roky — čtyři respondenti, jeden rok — čtyři respondenti, pět měsíců — tři respondenti, šest měsíců — dva respondenti, tři měsíce — dva respondenti, a dva a půl roku — jeden respondent.

Graf 3: Délka pobytu

4. Z jakého důvodu jste se přestěhovali do Surabaji?

Důvodem pro přestěhování se do Surabaji bylo pro všech třicet dva respondentů stadium, což odpovídá věkovému složení respondentů. V případě rozšíření o další věkové skupiny bychom získali více diverzifikovaná data.

5. Jak dobře jste se aklimatizovali na muslimské prostředí? Vyskytly se nějaké obtíže?

Na tuto první otevřenou otázku většina respondentů odpověděla, že žádné problémy nezažila. Je tomu tak zejména proto, že si našli kamarády stejného vyznání, nebo také z důvodu, že jsou zde muslimové velmi tolerantní vůči ostatním náboženstvím. Dále také odpovídali, že zpočátku zažívali obtíže při aklimatizaci z takových důvodů, jakými je třeba krytí časů při modlitbách, více zahalené oblečení, nebo také celkový kulturní šok

vycházející z těchto odlišností. Po čase si však dokázali zvyknout, a s pomocí kamarádů a celkové náboženské i národnostní tolerance ostatních už v současnosti žádné obtíže nemají. Pouze malý zlomek respondentů odpověděl, že velké obtíže při aklimatizaci zažívá, přičemž důvody nebyly specifikovány. Vyskytla se však jedna reakce, kde respondent odpověděl, že bude ještě nějaký čas trvat, než si najde přátele a zvykne si na nové prostředí. Při bližším zkoumání těchto odpovědí jsem zjistila, že tento úzký okruh respondentů spadá do kategorie osob, které jsou zde kratší dobu. Z toho můžeme usuzovat, že jsou stále ve stádiu kulturního šoku, a odpovědi by se po čase s největší pravděpodobností mohly lišit.

Tato otázka je velmi individuální a hodně záleží na člověku a jeho povaze. Indonésané jsou obecně velice přátelští a otevření, ale naskytne-li se člověk, který je spíše introvertní a těžko si hledá kamarády, pak bude jeho příchod do zcela odlišného prostředí mnohem těžší na přizpůsobení. Odpovídalo by to většině odpovědí respondentů, kteří řekli, že si ihned našli kamarády a žádné velké obtíže neměli. Tento malý vzorek respondentů ukazuje, že zažívají nejen velké obtíže obecně, ale mohou je mít nejspíš i ve vyhledávání kamarádů. Za pomoci přátel by se situace však mohla změnit, a ti by mu mohli ulehčit přizpůsobení se novému neznámému prostředí.

6. Pociťujete nějaká omezení ve vašem každodenním životě?

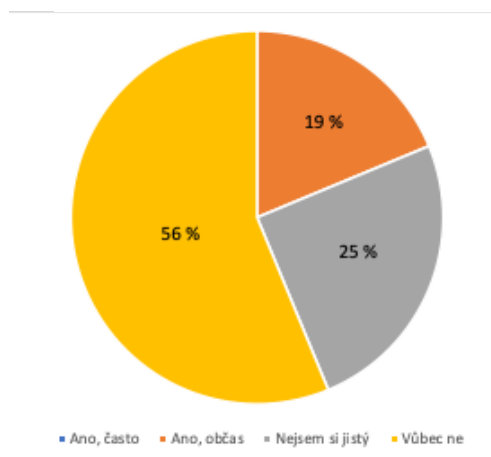
Na druhou otevřenou otázku většina respondentů odpověděla, že zažívá občasné až každodenní omezení, zbytek respondentů žádné. Jako nejčastější příklady omezení byly uvedeny již zmíněné časy modliteb, u kterých se často stává, že se překrývají právě s muslimskými modlitbami. Svolávání ke každé muslimské modlitbě, která probíhá pětkrát denně, se totiž rozeznívá celým městem přes reproduktory, což svou hlasitostí některým lidem z balijské komunity překáží v modlení a rozladí je tak jejich rozvrh. Občas se tedy stává, že z tohoto důvodu vynechávají například polední modlitbu. Další omezení, která souvisí s modlením, je například to, že v Surabaje je pouze jedna hinduistická svatyně, do které se Balijsci chodí modlit. To může těm, kteří bydlí moc daleko, ztížit docházení na pravidelné události. Někteří zase uvádějí, že se musí hodně omezovat v oblékání, jelikož jsou zvyklí být více odhalení, nebo například v jídle, kdy je těžké najít restaurace s vepřovým masem, které muslimové nejedí. V neposlední řadě uvádějí také postní měsíc ramadán, během kterého mají velké obtíže najít otevřenou restauraci nebo obchod.

Myslím si, že tato omezení, která respondenti pociťují, opět souvisí i s délkou pobytu v Surabaje. Podle rozhovorů, které jsem vedla, jsem zjistila, že většina lidí tyto věci přestane pociťovat nebo vnímat po delším čase pobytu, kdy si na ně zvykne. Je tomu tak na rozdíl od nově příchozích, kteří si všímají každé změny, a pak jim může připadat velké množství věcí každodenně limitujících.

7. Cítili jste se někdy diskriminovaní ze strany muslimů?

Další otázka byla uzavřená a zaměřila se na to, zda se někdy cítili diskriminovaní ve společnosti muslimské většiny. Osmnáct respondentů (56.3 %) odpovědělo, že vůbec; osm respondentů (25 %) odpovědělo “nejsem si jistý/á” a šest respondentů (18.8 %) odpovědělo “ano, ale ne často”. Žádný z třiceti dvou respondentů neodpověděl, že by se v muslimské komunitě cítil často diskriminovaný.

Graf 4: Zkušenosti s diskriminací

8. Můžete popsat konkrétní případy diskriminace?

Další otázka byla otevřená a navazovala na předchozí uzavřenou. Zabývá se konkrétními příklady diskriminace, kterou někteří respondenti zažili. Mezi odpověďmi se například objevuje, že zažili zpochybňování jejich praktik modlení z muslimské strany, nebo dokonce snahu muslimů konvertovat je k islámu. Další byli z mnoha televizních reportáží svědky, jak policisté rozhánějí modlící se hinduisty, i přesto, že se dotyční modlili na svém pozemku, což údajně není u policistů tak vzácnou událostí. Toto extremistické chování je zmíněno i dalším respondentem, který uvádí, že někteří muslimové takto oddělují všechna ostatní náboženství (a samozřejmě také osoby, které tato náboženství vyznávají) od sebe a smýšlejí o nich jako o podřadných. Respondenti

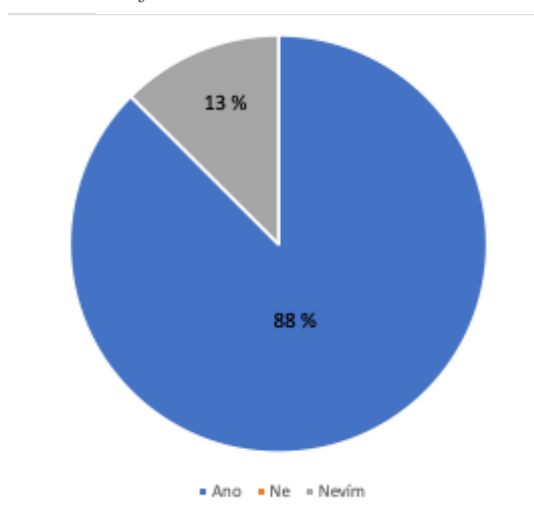
však dodali, že to nejsou události nebo chování muslimů, které by byly na denním pořádku.

9. Věříte, že hinduismus a islám mohou dále společně koexistovat?

Na poslední uzavřenou otázku, zda respondenti věří v soužití islámu s hinduismem, dvacet osm (87.5 %) odpovědělo "ano" a pouze čtyři (12.5 %) odpověděli "nevím". Žádný z třiceti dvou respondentů neodpověděl, že nevěří v soužití těchto dvou náboženství.

Tento výsledek jsem očekávala, jelikož i přes to všechno, čemu je těžké se pro respondenty přizpůsobit, nakonec naprostá většina řekne, že toto soužití bere za přirozené, protože jsou všichni velmi tolerantní a mírumilovní. Myslím si však, že respondenti, kteří odpověděli "nevím", mohou spadat do kategorie lidí, kteří buď byli hodněkrát svědky diskriminace nebo extremistických lidí, a proto si nejsou nadále jistí, jaká budoucnost čeká tato dvě odlišná náboženství, nebo sami nemusejí plně akceptovat to druhé náboženství a váhají tak také o jejich možném soužití. I přes to ale tato kategorie lidí spadá do naprosté menšiny.

Graf 5: Soužití náboženství

Z dotazníku vyplývá, že i přes jasné rozdíly těchto dvou náboženství většina respondentů nezažívá zásadní obtíže při aklimatizaci na soužití s muslimskou komunitou a považují ji za velmi přátelskou a tolerantní. Přestože většina respondentů pocítuje jisté omezování v každodenním životě, ať už se jedná o maličkosti nebo závažnější problémy,

tak jen málo z nich má osobní zkušenosti s diskriminací ze strany muslimské komunity.
Téměř všichni respondenti věří, že soužití islámu a hinduismu je bez problému možné.

7. Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jakým způsobem a do jaké míry jsou lidé z balijské komunity žijící na Východní Jávě ovlivňováni muslimskou většinou, konkrétně vliv na jejich zvyky a rituály. Práce je rozdělená na dvě části – teoretickou a praktickou.

V teoretické části se práce zabývá nejdříve islámem, počínaje stručnou historií příchodu islámu do Indonésie. Další podkapitoly přibližují islámskou kulturu, konkrétně druhá se zaměřuje na modlitby, kde jsou informace o způsobu modlení a jeho pravidelnosti. Dále se soustředí na vybrané důležité svátky a praktikované rituály, na které navazuje poslední kapitola věnující se muslimským zvykům právě na Východní Jávě, kde se prováděl terénní výzkum. Následující kapitola už se zabývá tím hlavním tématem, a to je hinduismus. Jeho kapitoly postupují stejným způsobem jako u islámu, takže se prvně zaměřuje na stručnou historii hinduismu v Indonésii a dále na hinduistické zvyky a rituály na Bali. Tam byly rozebrány nejdůležitější zvyky a rituály praktikované na Bali, o kterých jsem se mohla více dozvědět osobně s dotazovanými při rozhovorech a zjistit, v jaké míře a s jakými změnami jsou praktikovány v balijské komunitě v Surabaje.

Následuje praktická část, kde jsou zprvu uvedeny informace o průběhu vypracování terénního výzkumu a odpovědi na výzkumné otázky. Vyhodnocení výzkumu přináší zajímavé poznatky a fakta o životě lidí v balijské komunitě, jejich náboženských zvycích a způsobu praktikování rituálů v muslimském prostředí. Pro získání těchto informací jsem využila formy dotazníku a rozhovorů. Na dotazník celkem odpovědělo třicet dva lidí, přičemž všichni se ocitali v mladistvém věku mezi 18-25 ti lety s vyrovnaným zastoupením obou pohlaví. V tomto ohledu jsem si vědoma záběru pouze na mladé lidi, což může snižovat hodnotu dotazníku. Bohužel to bylo zapříčiněno neochotou starších lidí vyplnit dotazník, ale podařilo se nakonec udělat alespoň rozhovor se třemi staršími osobami z balijské komunity.

Z poznatků získaných z dotazníku vyplynulo, že hlavním důvodem přestěhování se z Bali na Východní Jávu bylo studium. Na otázku spojenou s aklimatizací na nové prostředí většina respondentů odpověděla (navzdory mé domněnce o kulturním šoku u většiny nově přestěhovaných), že neměli přílišné potíže z důvodu vyhledání kamarádů a obecné tolerance ostatních. Objevili se ale i tací, kteří měli zpočátku problémy

vycházející z náboženských odlišností, a dokonce i jeden respondent, který stále obtíže zažívá.

V případě otázky spojené s omezeními v každodenním životě Baličů se většina respondentů shodla na tom, že zažívají až každodenní omezení, která se primárně týkají modlení a dále například zahaleného oblečení. Žádná z uvedených omezení ale nepovažují za tak závažná, aby se nedala překonat. Pouze konstatují, že způsobují určité nepříjemnosti.

U otázky, která se snaží zjistit, zda dotazovaní zažili diskriminaci, se více než polovina shoduje, že se jim nic takového nestalo. Čtvrtina respondentů si není jistá, což by mohlo znamenat, že si buď nevybavují žádné chování, které by se považovalo za diskriminaci, nebo si naopak nejsou jistí, zda nějaké poznámky mířené na ně spadají pod diskriminaci. Zbytek dotázaných uvedlo, že jakousi formu diskriminace občas zažilo, nicméně nikdo neuvedl, že by ji zažívali často, tudíž můžeme předpokládat, že to není běžné.

V názorech na to, zda islám a hinduismus spolu mohou koexistovat, se skoro jednotně, až na pár respondentů, všichni shodli, že určitě ano. Pouze pár dotazovaných uvedlo, že si nejsou jistí a nikdo neodpověděl, že ne.

Myslím si, že tato práce splnila své cíle, shrnula informace a získala poznatky ke zvolenému tématu, ale na druhou stranu neposkytuje hlubší znalosti o celé problematice. Prováděný výzkum v terénu pak přibližuje čtenářům jakýsi náhled do života komunity Baličů na Východní Jávě. Snažila jsem se při psaní co nejvíce zužitkovat získané poznatky při terénním výzkumu, který byl pro mě zajímavou a nenahraditelnou zkušeností, jako i přínosem pro tuto práci.

Resumé

The aim of this bachelor thesis is to find out, how the muslim environment influences the customs and rituals of a balinese community in East Java, in the city of Surabaya. The thesis focuses on selected Balinese Hindu rituals, customs and holidays and their practice in the muslim environment. The theoretical part firstly summarizes the history of Islam and Hinduism in Indonesia and afterwards focuses briefly on islamic customs and rituals. The main part of the thesis contains information about the most important rituals, customs and holidays for Balinese Hindus and their practices of them in East Java. The practical part of the thesis analyzes and sums up the data about the lives of people in a Balinese community, which were obtained through conducted field research.

Key words: East Java, rituals, Hinduism, community

Seznam pramenů

Tištěné zdroje

COVARRUBIAS, M. *Island of Bali*. Periplus Editions, 1973. ISBN: 978-1-4629-1747-1.

FRED B. EISEMAN, Jr. *Bali, Sekala & Niskala. Essays on Religion, Ritual, and Art*. Tuttle Publishing. ISBN: 9781462900923.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Elektronické zdroje

ASTADALA. *The History of Balinese Offerings – Canang Sari* [online]. 10.11. 2014 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://travelblog.astadala.com/the-bali-experience/the-history-of-balinese-offerings-canang-sari/>

Balinese family ceremonies. Bali Spirit [online]. 2003 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://www.balispirit.com/community/ceremony-family>

Balinese Hinduism. Bali [online]. 2020 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://www.bali.com/balinese-hinduism-religion.html>

CRAMER, Jim. *Beginners Guide to Balinese Prayer, Offerings, Temples and Religious Ceremonies* [online]. In: [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <http://www.baliadvisortravelclub.com/pdf/Guide-to-Bali-Prayer.pdf>

HAYS, Jeffrey. *Balinese Holidays and Festivals* [online]. 2015 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: http://factsanddetails.com/indonesia/Minorities_and_Regions/sub6_3h/entry-4026.html

HAYS, Jeffrey. *Funerals and Death in Bali* [online]. 2008, 1 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: http://factsanddetails.com/indonesia/Minorities_and_Regions/sub6_3h/entry-4025.html.

Hinduism in Indonesia [online]. 2011 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://www.indonesia-investments.com/culture/religion/hinduism/item250>

Islam in Indonesia [online]. 2011 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://www.indonesia-investments.com/culture/religion/islam/item248>

Islam in Indonesia [online]. 23.2. 2018 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://ukdiss.com/examples/islam-in-indonesia.php>

Muslim rituals and practices [online]. 2016 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <http://www.religionfacts.com/islam>

NAZEER, Ahmed. *Islam in Indonesia* [online]. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://historyofislam.com/contents/the-post-mongol-period/islam-in-indonesia/>

RANI, Zariat. *The History of Hinduism and Islam in Indonesia: A Review on Western Perspective* [online]. Malajsie, 2010 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <http://journal.ui.ac.id/index.php/humanities/article/viewFile/571/567>. Universiti Putra Malaysia.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vchod hind. chrámu v Surabaje

Obrázek 2: Hinduistický chrám Pura Segara

Obrázek 3: Modlíci se v areálu chrámu

Obrázek 4: Nabízení obětí v chrámu

Obrázek 5: Omývání se posvěcenou vodou

Obrázek 6: Indira v procesu modlení

Obrázek 7: Autorka s pracovníkem chrámu, panem Hartono

Obrázek 8: Autorka s Indirou

Obrázek 9: Část areálu chrámu určená pro modlitby

Obrázek 10: Autorka s profesorem Ida Manuaba na univerzitě Airlangga

(Zdroje obrázků: vlastní fotodokumentace)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník respondentů

Příloha č. 2: Odpovědi respondentů

Příloha č. 2: Rozhovory s členy balijské komunity

Dotazník a sepsané rozhovory se členy balijské komunity jsou k nalezení na CD přiloženém k této bakalářské práci.

